

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบสองกลุ่มไม่เท่าเทียมกันวัดแบบอนุกรมเวลา (Time series nonequivalent control group design) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มทดลอง คือ บิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดและทารกเกิดก่อนกำหนดที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส

กลุ่มควบคุม คือ บิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดและทารกเกิดก่อนกำหนดที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือน
2. เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ระหว่างกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และอายุ 1 เดือนแตกต่างกัน
 - 1.1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 18 วันสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 3 วัน
 - 2.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 1 เดือนสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 18 วัน
2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 18 วัน และ 1 เดือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดและทารกเกิดก่อนกำหนดอายุครรภ์ 32-37 สัปดาห์ ที่รับไว้ดูแลในหน่วยบริบาลทารกแรกเกิดตั้งแต่แรกเกิด

กลุ่มตัวอย่าง คือ บิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดและทารกเกิดก่อนกำหนดที่มีอายุครรภ์ 32- 37 สัปดาห์ ที่รับไว้ดูแลในหอทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย (ส 9) สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 จำนวน 40 ราย

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากทะเบียนประวัติรักษาที่หน่วยบริบาลทารกแรกเกิด ซึ่งบิดาและทารกเกิดก่อนกำหนด มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มควบคุมไว้ทั้งสิ้น 20 คู่ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ โดยทำการจับคู่ (Matching) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุครรภ์และน้ำหนักแรกเกิดใกล้เคียงกัน (อายุครรภ์ ± 1 สัปดาห์และน้ำหนัก ± 100 กรัม) โดยผู้วิจัยพิจารณาทารกเกิดก่อนกำหนดรายนั้นๆ ว่ามีคุณสมบัติตรงกับทารกเกิดก่อนกำหนดกลุ่มควบคุมรายใดก็จะจัดให้เข้าคู่กัน เพื่อป้องกันตัวแปรแทรกซ้อน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในกลุ่มควบคุมจนครบก่อนเมื่อกลุ่มควบคุมจำหน่ายกลับบ้านจนครบหมดแล้วจึงศึกษาในกลุ่มทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของผลการทดลองจากโอกาสที่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบปะพูดคุยกันและนำการส่งเสริมความผูกพันโดยการนวดสัมผัสไปปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

1.1 โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดความผูกพัน ของ Klaus and Kennell (1995) และแนวคิดการนวดสัมผัส ของ Cullen et al. (2000) และแนวคิดการนวดแบบ Swedish

1.2 แผนการสอน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแนวคิดการนวดสัมผัส ของ Cullen et al. (2000) และแนวคิดการนวดแบบ Swedish เพื่อให้บิดาเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนดและมีความรู้ในการเตรียมตัวก่อนการนวดสัมผัส การดูแลทารกหลังการนวดสัมผัส มีทักษะในการนวดสัมผัสทารกและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามขั้นตอน

1.3 คู่มือการนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนด ซึ่งสร้างแนวคิดของ Cullen et al. (2000) ประยุกต์กับรูปแบบการนวดแบบ Swedish 4 รูปแบบ ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมในการนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนด โดยศึกษาฝึกปฏิบัติการนวดสัมผัสกับพยาบาลประจำการและอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการนวดสัมผัสทารกจนมีความถูกต้อง เกิดความชำนาญและมีความมั่นใจในการนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนด

1.4 อุปกรณ์ประกอบการสอนและนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนด ได้แก่ หุ่นทารกแรกเกิด น้ำมันมะกอก ผ้าขนหนู ขนาด 23.43 นิ้ว จำนวน 2 ผืน และผ้าสาหลูขนาด 32×32 นิ้ว จำนวน 2 ผืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของบิดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลำดับที่ของบุตร ระยะเวลาที่บิดาได้ใกล้ชิดบุตรครั้งแรก ที่อยู่ปัจจุบัน เบอร์โทรศัพท์ (ถ้ามี) และแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของทารกเกิดก่อนกำหนด ได้แก่ เพศ อายุ วันเดือนปีเกิด อายุครรภ์เมื่อแรกเกิด น้ำหนักแรกเกิด

2.2 แบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อทารก (Affectional Relationship Questionnaire) ของ Bills (1980) มี 25 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา 2 ท่านในการตรวจสอบความถูกต้องของการแปลข้อคำถามจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ใช้เทคนิคการแปลเครื่องมือการแปลแบบย้อนกลับ (Back translation) โดยมีลักษณะการแปลที่ละครั้ง นำแบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขแล้วทั้งหมด 25 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try out) กับบิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดในหออภิบาลทารกที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนและนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's coefficient of Alpha) เพื่อหาค่าความเที่ยงโดยถือเกณฑ์ค่าความเที่ยงไม่ต่ำกว่า 0.7 ผู้วิจัยนำแบบวัดที่ได้จากการไปทดลองใช้มาคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.57 จึงนำแบบสอบถามมาพิจารณาและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคโดยใช้โปรแกรม SPSS โดยพบว่าความสัมพันธ์รายข้อของข้อคำถามที่ 23 มีค่า -0.29 ทั้งนี้ข้อ 23 เป็น 1 ใน 7 ข้อคำถามเพื่อกระตุ้นความสนใจทั่วไปจึงตัดออกได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคเท่ากับ 0.7 ประกอบด้วยข้อคำถาม 24 ข้อ เป็นข้อคำถามด้านบวก 13 ข้อ ด้านลบ 11 ข้อ แบบวัดเป็นมาตราลิเกิต 5 อันดับ นำคะแนนทั้งหมดมาคิดรวมเป็นความผูกพันของบิดาต่อทารก คะแนนความผูกพันที่บิดามีต่อทารกจะเป็นคะแนนรวมจากแบบวัดทั้งฉบับ ซึ่งมีค่าต่ำสุด 24 คะแนน สูงสุด 120 คะแนน คะแนนที่ต่ำแสดงถึงความผูกพันของบิดาที่

มีต่อहारกน้อย คะแนนสูงสุดแสดงถึงความผูกพันของบิดาที่มีต่อहारกมาก และแบบสอบถามนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) เท่ากับ .82 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขและทำการทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ และนำไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .70 และทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือโดยเทคนิควัดความสอดคล้องภายในชุดเดียวกันด้วยวิธีการแบ่งครึ่ง (Split-half method) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 20 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.72

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในกลุ่มควบคุม เมื่อहारกอายุ 3 วัน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปและแบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อहारกเกิดก่อนกำหนดให้บิดาตอบ เมื่อहारกอายุ 18 วัน ผู้วิจัยประเมินความผูกพันของบิดาต่อहारกเกิดก่อนกำหนดโดยใช้แบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อहारกกรณีที่हारกกลับบ้านก่อนहारกอายุ 18 วัน ซึ่งมี 7 ราย ผู้วิจัยส่งแบบประเมินความผูกพันของบิดาต่อहारกไปให้บิดาตอบและส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ หลังการทดลองเมื่อहारกอายุ 1 เดือน ผู้วิจัยส่งแบบประเมินความผูกพันของบิดาต่อहारกไปให้บิดาตอบทางไปรษณีย์ทั้ง 20 ราย

เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มควบคุมจนครบ 20 คู่แล้ว ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ทำการจับคู่ (Matching) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุครรภ์และน้ำหนักแรกเกิดใกล้เคียงกัน (อายุครรภ์ ± 1 สัปดาห์และน้ำหนัก ± 100 กรัม) ในกลุ่มทดลองเมื่อहारกอายุ 3 วัน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อहारกให้บิดาตอบ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและहारกโดยการนวดสัมผัส เริ่มต้นเมื่อहारกอายุ 3 วัน โดยผู้วิจัยให้ความรู้เกี่ยวกับการนวดสัมผัสहारกเกิดก่อนกำหนด สอนสาธิตการนวดสัมผัสहारกเกิดก่อนกำหนด และให้บิดาฝึกการนวดสัมผัสहारกกับหุ่นहारกแรกเกิดจนเกิดความชำนาญ จากนั้นเมื่อहारกอายุ 4 วัน ให้บิดาเป็นผู้นวดสัมผัสहारกเกิดก่อนกำหนดทั้ง 18 ท่า วันละครั้ง ครั้งละ 15 นาที โดยผู้วิจัยอยู่ให้คำแนะนำและดูแลहारกเกิดก่อนกำหนดทุกครั้งที่ยังบิดานวดสัมผัสहारก จนกระทั่งบิดานวดहारกครบ 12 ครั้ง เมื่อहारกอายุครบ 18 วัน ผู้วิจัยให้บิดาตอบแบบสอบถามความผูกพันของบิดาต่อहारกเกิดก่อนกำหนด กรณีที่हारกกลับบ้านก่อนการนวดสัมผัสครบ 12 ครั้ง ซึ่งมีทั้งหมด 4 ราย ผู้วิจัยให้บิดากลับไปนวดสัมผัสहारกต่อที่บ้านจนครบ 12 ครั้ง และติดตามการนวดสัมผัสโดยโทรศัพท์ติดตาม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อกระตุ้นเตือนให้ให้บิดานวดสัมผัสहारก และสอบถามข้อสงสัยและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการนวดสัมผัส เมื่อहारกอายุครบ 18 วันผู้วิจัยส่งแบบประเมินความผูกพันของ

บิดาต่อทารกไปให้บิดาตอบและส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ เมื่อทารกอายุ 1 เดือน ผู้วิจัยส่งแบบประเมินความผูกพันของบิดาต่อทารกไปให้บิดาของทารกเกิดก่อนกำหนดทั้ง 20 ราย ตอบอีกครั้ง และส่งกลับคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป กำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยเปรียบเทียบจำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของทารกและบิดากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติทดสอบ Chi-square test วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบการวัดซ้ำ (Repeated Measure Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อน ด้วยวิธีของ Bonferroni ที่ระดับนัยสำคัญ .003 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือน โดยการทดสอบค่าที (Independent t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือนแตกต่างกัน

1.1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 18 วันสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 3 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

1.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 1 เดือนสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 18 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 18 วัน และ 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัสต่อความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดในบิดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส เมื่อทารกอายุ 3 วัน, 18 วัน และ 1 เดือนแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 18 วันสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 3 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 1 เดือนสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 18 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 18 วันสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 3 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) เนื่องจาก

ประการที่ 1 โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส ส่งเสริมให้บิดาในกลุ่มทดลองทุกคนได้พบและสัมผัสใกล้ชิดทารกเร็วในช่วงระยะแรกหลังทารกเกิด ซึ่งเป็นเวลาที่สำคัญที่สุดในการสร้างความผูกพัน โดยสภาพทั่วไปทารกเกิดก่อนกำหนดส่วนใหญ่จะถูกแยกจากบิดามารดา เพื่อเข้ารับการดูแลใกล้ชิดในหออภิบาลทารกแรกเกิดเนื่องจากมีความไม่สมบูรณ์ในหน้าที่ของร่างกายและระบบประสาท ซึ่ง Klaus and Kennell (1995: 69-70) ได้เน้นว่าในช่วงนาทีแรกๆ ซึ่งโหมงแรกๆ วันแรกๆ ภายหลังคลอดเป็นระยะที่บิดามารดาที่มีความรู้สึกไวต่อการเกิดความผูกพันกับทารก (sensitive periods, vulnerable points, or susceptible periods) สอดคล้องกับการศึกษาของ Bills (1980) กล่าวว่า ในช่วงระยะแรกหลังคลอดถือได้ว่าเป็นระยะที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้บิดาประสบความสำเร็จในการพัฒนาความผูกพันระหว่างบิดาและบุตร การเปิดโอกาสให้บิดามีโอกาสสัมผัส จับต้องตัวบุตร ผีกัทกะในการอุ้มบุตร รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้บิดาสรางสัมพันธ์ภาพกับบุตรก่อให้เกิดความมั่นใจในการตอบสนองความต้องการของบุตร และแสดงพฤติกรรมที่สามารถกระทำต่อบุตรได้ดี

ประการที่ 2 บิดาได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์และใกล้ชิดกับทารก โดยมีโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัสเป็นสื่อกลาง บิดาในกลุ่มทดลองได้ดูสาริตการนวดสัมผัสทารกเกิดก่อนกำหนด และฝึกนวดสัมผัสกับหุ่นทารกแรกเกิดจนเกิดความชำนาญและมี

มั่นใจ จากนั้นได้นวดสัมผัสทารกวันละครั้ง ครั้งละ 15 นาที นวดวันเว้นวัน ทั้งหมด 15 ครั้ง ซึ่งการนวดสัมผัสนี้ช่วยให้บิดาได้อยู่ใกล้ชิดกับทารก มีเวลาอยู่ด้วยกัน (Sinclair, 1998: 10) มีการจ้องมองสบตา พุดคุย สัมผัส ได้เห็นพฤติกรรมของทารกที่ตอบสนองขณะถูกนวดสัมผัส เช่น การประสานสายตา การส่งเสียงของทารกที่ใช้ในการสื่อสาร การเคลื่อนไหวร่างกาย การอุ้มและสัมผัสที่อ่อนโยนจากบิดาทำให้บิดาเกิดการรับรู้และเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ของทารกในลักษณะที่เป็น การตอบสนองปฏิสัมพันธ์กับบิดา ทำให้บิดาเกิดความรู้สึกอบอุ่น ประทับใจ พอใจ เพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าและรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองในการดูแลทารก ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดาและทารก (Auckett, 1989: 14-22) ซึ่งช่วยพัฒนาความผูกพันให้มีมากขึ้น นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ความรู้สึกของบิดาโดย Greenberg and Morris (1974) พบว่าพฤติกรรมและปฏิกิริยาต่างๆ ของทารกมีผลต่อความรู้สึกประทับใจที่บิดามีต่อทารก โดยบิดามองเห็นหน้าตา การเคลื่อนไหวของตา และปฏิกิริยาต่างๆ ของทารก บิดามีการรับรู้พฤติกรรมต่างๆ ของทารกในลักษณะที่เป็นการตอบสนอง ปฏิสัมพันธ์กับบิดา จึงยิ่งเพิ่มความรู้สึกผูกพันกับทารกมากขึ้น

ประการที่ 3 ผู้วิจัย ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของบุคลากรทางการแพทย์ ในการจัดบริการที่เน้นการสนับสนุนให้บิดาได้อยู่ใกล้ชิดกับทารก โดยผ่านโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารก โดยการนวดสัมผัส การแสดงออกของผู้วิจัย เช่น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดาของทารก ยิ้มแย้มแจ่มใส ความกระตือรือร้น ยินดีให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจในการสนับสนุนให้บิดานวดสัมผัสทารก รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความผูกพันของบิดาต่อทารก เช่น การจัดห้องนวดสัมผัสทารกให้สะอาด เป็นสัดส่วน เพื่อให้มีความเป็นส่วนตัวระหว่างบิดากับทารก จัดห้องนวดสัมผัสให้เหมาะสมกับการนวดสัมผัสทารก จัดเก้าอี้นวมให้บิดานั่งสบาย และจัดบรรยากาศห้องนวดสัมผัสให้น่าดูโดยการติดรูปทารก รูปการนวดสัมผัสทารก จึงทำให้บิดาเกิดความรู้สึกพึงพอใจและสามารถพัฒนาความผูกพันให้มีมากยิ่งขึ้นได้ ช่วยให้บิดาได้มีโอกาสใกล้ชิดและเรียนรู้ทารกในช่วงแรกในชีวิตและเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการพัฒนาความผูกพัน (Coleman et al., 2004; McGrath, 2003) โดย Klaus and Kennell (1995) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยด้านโรงพยาบาล และการแสดงออกของบุคลากรของโรงพยาบาล เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความผูกพันของบิดาต่อทารก และเป็นปัจจัยที่จัดกระทำได้ง่ายที่สุด

จากเหตุผลทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนให้บิดาได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์และใกล้ชิดกับทารกในช่วงระยะแรกหลังทารกเกิด และการได้รับบริการที่เน้นการสนับสนุนให้บิดาได้อยู่ใกล้ชิดกับทารกโดยนวดสัมผัสจากโรงพยาบาลในช่วงเวลาที่ทารกยังอยู่ในโรงพยาบาล ช่วยส่งเสริมความผูกพันของบิดาต่อทารกให้มากขึ้น

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด เมื่อทารกอายุ 1 เดือนสูงกว่าเมื่อทารกอายุ 18 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) สามารถอธิบายได้ว่าการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในระยะแรกหลังทารกเกิด ช่วยส่งเสริมความคงอยู่ของความผูกพันของบิดาต่อทารก เนื่องจากบิดาในกลุ่มทดลองได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์และใกล้ชิดกับทารกในช่วงระยะแรกหลังทารกเกิด หรือ "Sensitive period" ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีความไวต่อการเกิดความรู้สึกผูกพันของบิดาที่มีต่อทารก โดยบิดาในกลุ่มทดลองได้ทำกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัสทารก ทำให้บิดาได้มีโอกาสใกล้ชิดกับทารกเกิดก่อนกำหนดในช่วงเวลาของการนวดสัมผัสทารก ดังนั้นการเริ่มต้นที่ดีตั้งแต่ระยะแรกหลังทารกเกิดทำให้บิดามีความผูกพันกับทารกในระดับสูงไปตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 18 วัน และ 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 18 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 18 วัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) เนื่องจาก

การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมในช่วงที่ผ่านมาทำให้ครอบครัว ได้รับผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลักที่มีต้นแบบมาจากทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) โดยมีการพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrialization) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความเครียดเนื่องจากการแก่งแย่งกันหาเลี้ยงชีพและการบริโภค (กระทรวงมหาดไทยและองค์การกองทุนเพื่อพัฒนาเด็กแห่งสหประชาชาติ, 2540 อ้างถึงใน ผจจจิตต์ พิทักษ์ภากร, 2543) ในขณะที่สังคมไทยยังคงคาดหมายและให้ความสำคัญกับบทบาทใน

การหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย (นภาพร ชโยวรรณ และคณะ, 2546) ดังนั้นบิดาทังในในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองจึงมุ่งทำงานนอกบ้านมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้หาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น ทำให้เวลาที่จะอยู่กับครอบครัวน้อยลง เกิดความห่างเหินในครัวเรือนมากขึ้น จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ในช่วงที่ทารกในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองยังอยู่โรงพยาบาล บิดาทังสองกลุ่มต่างเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทารกเกิดก่อนกำหนดถูกแยกจากบิดามารดามีระยะเวลาระหว่าง 14-20 วัน ทำให้บิดาไม่มีเวลาสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อทารกเกิดก่อนกำหนดได้อย่างเต็มที่จากการแยกจากในระยะแรกหลังทารกเกิดนี้ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความผูกพันของบิดาต่อทารก ในขณะที่บิดาในกลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลตามปกติ คือได้เข้าเยี่ยมและสัมผัสทารกแต่เพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ หรือยืนมองทารกห่างๆ ผ่านผนังตู้อบทารก ประกอบกับการที่ทารกเกิดก่อนกำหนดตัวเล็ก ผิวหนังบางใส และมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ติดตามร่างกายเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้บิดาในกลุ่มควบคุมไม่กล้าสัมผัสทารก เนื่องจากกลัวทารกเจ็บปวดหรือกลัวทำอุปกรณ์เลื่อนหลุด บิดาในกลุ่มนี้จึงขาดโอกาสในการสร้างความผูกพัน แต่บิดาในกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมโปรแกรมซึ่งต้องมาเยี่ยมและได้รับการส่งเสริมให้มีกิจกรรมนวดสัมผัสทารกอย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้บิดาในกลุ่มนี้ได้มีโอกาสใกล้ชิด มีเวลาอยู่กับทารก ได้รับการส่งเสริมให้นวดสัมผัสและอุ้มทารก ทำให้บิดาเกิดความมั่นใจ ภูมิใจในตัวเองมากขึ้น จึงทำให้ความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมสูงกว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนด ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เมื่อทารกอายุ 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) เนื่องจาก

ประการที่ 1 เมื่อทารกกลับบ้าน บิดาทังในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ยังต้องมีหน้าที่ในการทำงาน หารายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว ทำให้มีเวลาน้อย ดังนั้นบิดาทังสองกลุ่มจึงใกล้ชิดกับทารกและครอบครัวน้อยเช่นกัน แต่จากการพูดคุยสอบถามบิดาในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส ในการประเมินความผูกพันเมื่อทารกอายุ 1 เดือนพบว่าบิดาส่วนใหญ่ยังคงมีการนำการนวดสัมผัสไปปฏิบัติกับทารกอย่างต่อเนื่องภายหลังสิ้นสุดการทดลองแล้ว จึงทำให้บิดาในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัสมีเวลาใกล้ชิดกับทารกภายหลังกลับจากการทำงาน ซึ่ง Eards (1976 อ้างถึงใน ฮารียา เตชะไมตรีจิตต์, 1995) เน้นว่าพัฒนาการของความผูกพันของทั้งบิดาและมารดาขึ้นอยู่กับปริมาณมากน้อยที่มีการปฏิสัมพันธ์ จึงส่งผลให้ความผูกพันของบิดาในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัสสูงกว่าบิดาที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ประการที่ 2 การที่บิดาเป็นมือใหม่ของทารกที่เกิดก่อนกำหนด จึงทำให้บิดาเกิดความรู้สึกเครียด วิตกกังวล กลัว และเศร้าโศก ขณะที่ทารกเกิดก่อนกำหนดและต้องได้รับการรักษาในหออภิบาล (Casteel, 1990; Siegel et al., 2002; Swaney et al., 2002) ซึ่งสอดคล้องกับ Klaus and Kennell (1995) ที่กล่าวว่าความเจ็บป่วยหรือความผิดปกติของทารกที่ทำให้บิดามารดาเกิดความวิตกกังวลห่วงใย มีผลต่อกระบวนการสร้างความผูกพัน การที่บิดาในกลุ่มควบคุมไม่ได้มีโอกาสใกล้ชิดและสัมผัสทารกในช่วงแรกหลังทารกเกิด ซึ่งเป็นช่วงที่มีความสำคัญในการสร้างความผูกพัน ทำให้ขาดโอกาสในการเริ่มต้นสร้างความผูกพันตั้งแต่แรก บิดาในกลุ่มนี้มีข้อจำกัดด้านทักษะในการสัมผัส จับอุ้มทารก ไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดและเรียนรู้พฤติกรรม การตอบสนองของทารก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทารกเกิดก่อนกำหนด ส่งผลให้บิดาเข้าใจพฤติกรรมของทารกน้อย ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทารกได้ ดังนั้นบิดาในกลุ่มนี้จึงไม่สามารถสร้างความผูกพันอย่างต่อเนื่องในระยะยาวได้ ในขณะที่บิดาในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรม นั้นได้มีโอกาสใกล้ชิดทารกเกิดก่อนกำหนดตั้งแต่แรกเกิด ได้รับการฝึกทักษะการนวดสัมผัสจับต้องทารกเกิดก่อนกำหนด บิดามีโอกาสได้ใกล้ชิดทารก เรียนรู้พฤติกรรม การตอบสนองของทารก และเข้าใจการตอบสนองความต้องการของทารก บิดาเกิดความมั่นใจในตนเอง เมื่อทารกกลับบ้าน บิดาในกลุ่มนี้จึงมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทารก ตอบสนองความต้องการของทารกได้ ก่อเกิดเป็นความรู้สึกผูกพันที่มากขึ้น

จากเหตุผลทั้ง 2 ประการที่กล่าวมาข้างต้นช่วยให้บิดาในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส เกิดความรู้สึกผูกพันกับทารกเกิดก่อนกำหนดมากขึ้น ตลอดระยะเวลาที่เปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส สามารถนำไปใช้ส่งเสริมความผูกพันของบิดาต่อทารกเกิดก่อนกำหนดได้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้บุคลากรในทีมสุขภาพนำโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์โดยการนวดสัมผัส มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลในระยะเวลาที่ไวต่อการเกิดความผูกพันคือช่วงระยะเวลาวันแรกๆ หลังทารกเกิด โดยมีพยาบาลและบุคลากรในทีมสุขภาพให้คำแนะนำและช่วยเหลือ ซึ่งการส่งเสริมให้บิดามารดาและทารกได้เริ่มต้นมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีตั้งแต่วาระแรกหลังทารกเกิด ช่วยให้บิดามารดา มีความผูกพันกับทารกในระดับสูงไปตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

1.2 ส่งเสริมให้มีการจัดระบบบริการที่มีบรรยากาศเป็นกันเอง อบอุ่น เป็นมิตร และการจัดสิ่งแวดล้อมห้องที่ใช้ นวดสัมผัสทารกให้มีบรรยากาศผ่อนคลาย เป็นสัดส่วนและมีความเป็นส่วนตัว เช่น การจัดให้มีชุดเก้าอี้นุ่มให้บิดามารดานั่งสบาย การประดับห้องด้วยรูปภาพทารกและรูปภาพการนวดสัมผัสทารก เพื่อให้บิดามารดาและทารกเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ควรจัดให้มีผ้า màn ประดูและหน้าต่างเพื่อให้บิดามารดา มีความรู้สึกเป็นส่วนตัวเมื่ออยู่กับทารก การจัดบริการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้บิดามารดา รู้สึกผ่อนคลายและพัฒนาการสร้าง ความผูกพันต่อทารกอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงระยะเวลาที่ทารกอยู่โรงพยาบาล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาและทดสอบซ้ำถึง ผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส ที่มีต่อตัวแปรตามตัวอื่นๆ เช่น บทบาทในการเลี้ยงดูทารกของบิดา สัมพันธภาพระหว่างบิดาและทารกเกิดก่อนกำหนด (Attachment) การเจริญเติบโตและพัฒนาการของทารก

2.2 ศึกษาความรู้สึกและความพึงพอใจของบิดาภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์บิดาและทารกโดยการนวดสัมผัส